

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора,
завідувачки кафедри інформатики Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Семеніхіної Олени Володимирівни

на дисертаційну роботу **Демченко Марини Олександрівни**

**«Формування методичної компетентності майбутніх вихователів
закладів дошкільної освіти засобами електронних освітніх ресурсів»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність дослідження. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему освіти, насамперед, відобразилося на інформаційній підтримці освітнього процесу: створення навчальних і навчально-методичних електронних каталогів, розвиток електронних бібліотек, комп'ютерних освітніх програм, тренажерів тощо. Від досконалості навчального матеріалу, його новизни, форми подання залежить якість і ефективність освіти. Сутність питання полягає не лише в підвищенні рівня знань вихователів, а в розвитку здатності знаходити потрібну інформацію, аналізувати її та впроваджувати у практичну діяльність, оперативно реагувати на інноваційний досвід, а також проектувати, створювати, експериментально апробувати інновації, уміти їх цілеспрямовано розповсюджувати. На нашу думку, М.О. Демченко своєю дисертаційною роботою вирішувала саме означену проблему на рівні професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Відповідно до обраної теми визначено науково-понятійний апарат дисертації, чітко окреслені об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Усебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла система теоретичних і практичних методів дослідження, джерельна база, чітко та ґрунтовно здійснений

педагогічний експеримент.

Структурні компоненти дослідження взаємопов'язані: анотація українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (219 найменувань, із яких 5 – іноземною мовою), 12 додатків, 34 таблиці та 26 рисунків.

Зміст роботи характеризується логічністю та послідовністю викладу матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Важливість дисертаційної роботи підтверджується її зв'язком з комплексною темою кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти «Інноваційні технології в технологічній освіті» (державний реєстраційний номер № 0115U003307), що розроблюється у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Тему затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 3 від 18.10.2017 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 6 від 28.11.2017 р.).

Наукова новизна одержаних результатів. Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, варто зазначити, що автором *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами електронних освітніх ресурсів, що містить взаємопов'язані структурні блоки (цільовий, теоретичний, організаційно-змістовний, результативний); схарактеризовано педагогічні умови (формування позитивної мотивації до оволодіння майбутньою професією; створення сприятливого освітнього середовища для розробки й використання студентами електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності; оновлення змісту методів та засобів фахової підготовки майбутніх вихователів), що забезпечують підвищення рівня сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної

освіти.

Доцільним вважаємо *уточнення* поняття «методична компетентність вихователя закладу дошкільної освіти» – професійно значуща характеристика особистості, яка включає сукупність знань, умінь, навичок, особистих якостей вихователя, що визначають здатність до вирішення методичних завдань під час виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку, самооцінки, самоконтролю та самовдосконалення.

Не менш важливим є *визначення* структурних компонентів (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), критеріїв (мотиваційно-ціннісний, інформаційний, діялісно-поведінковий, оцінний) та показників (наявність у студентів мотивації до навчання за обраною спеціальністю; усвідомлення цінності професії вихователя закладів дошкільної освіти; наявність у студентів мотивації на успіх у професійній діяльності; наявність у студентів теоретичних знань у галузі дошкільної педагогіки й дитячої психології; оперування основними положеннями державних документів, програм навчання і виховання дітей дошкільного віку; знання студентами сутності методичної роботи в закладі дошкільної освіти; спрямованість на вирішення професійних завдань; уміння використовувати в професійній діяльності електронні освітні ресурси; уміння створювати та використовувати авторські електронні освітні ресурси; прагнення до самоаналізу власної професійної діяльності; до безперервної самоосвіти, самовдосконалення; до самоуправління й самоорганізації в професійній діяльності) сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Особливої уваги заслуговує *удосконалена* діагностувальна база для визначення рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Подальшого розвитку набули уявлення про особливості використання електронних освітніх ресурсів, оновлення форм, методів і засобів фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Наукове значення результатів дослідження полягає в тому, що:

- досліджено роль електронних освітніх ресурсів у професійному становленні майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- схарактеризовано сутність і структуру методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- розширено класифікацію електронних освітніх ресурсів за такими ознаками, як-от: за цільовою аудиторією, за формою організації занять;
- теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено технологію формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці і впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти курсів дистанційного навчання з дисциплін «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», залученні студентів до роботи в Ресурсному центрі педагогічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (створення тематичних вебміксів для вихователів закладів дошкільної освіти за допомогою сервісу Symbaloo та демонстраційних інтерактивних плакатів ThingLink для батьків дітей раннього та дошкільного віку, підготовка й проведення вебінару для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти), розробці освітнього блога «Професійна підготовка майбутніх вихователів» (створення добірки методичних розробок для вихователів закладів дошкільної освіти, підготовка власних методичні розробки для вихователів, дітей дошкільного віку, батьків вихованців, розробка інтерактивних вправ для дітей дошкільного віку та вихователів закладів дошкільної освіти за допомогою конструктора інтерактивних завдань LearningApps); розробці діагностувального комплексу для визначення рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дисертаційної роботи **впроваджено** в освітній процес Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний

педагогічний університет» (довідка №68-20-247 від 13.05.2020 р.), Маріупольського державного університету (довідка №01-24/458 від 22.07.2020 р.), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка №1/564/1 від 30.06.2020 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка №01-13/304/1 від 25.05.2020 р.).

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

Результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 11 міжнародних і всеукраїнських конференціях. Основні положення викладено у 19 публікаціях, із них: 5 – у фахових виданнях (2 – у співавторстві), затверджених ВАК України, 1 – у виданні, що включено до наукометричної бази Web of Science (у співавторстві), 1 – у виданні, що включено до наукометричної бази Index Copernicus (у співавторстві), 1 – у періодичному зарубіжному виданні, 11 – у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві).

Ступінь обґрунтованості наукових положень. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукової проблеми формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами електронних освітніх ресурсів.

Авторкою запропоновані власні тлумачення понять «методична компетентність вихователя закладу дошкільної освіти», «електронні освітні ресурси», «дистанційне навчання», «ресурсний центр», «освітній блог» та *уточнено* змістові характеристики загальних понять у межах дисертаційного дослідження.

Визначено сутність та структуру методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти й схарактеризовано критерії, показники та рівні її сформованості.

Розроблено та теоретично обґрунтовано технологію формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, яка подана у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільовий,

теоретичний, організаційно-змістовний, результативний.

У цільовому блоці окреслено мету та завдання процесу формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Теоретичний блок представлено методологічними підходами (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, гуманістичний, інформаційний) та принципами (загальнодидактичні: принцип науковості, принцип системності і послідовності, принцип доступності, принцип зв'язку навчання з життям, принцип свідомості й активності, принцип зворотного зв'язку, принцип сучасності; спеціальні: неперервності, комунікативної взаємодії, відкритості освітнього середовища, інформаційної безпеки, інтерактивності, мультимедійності, методичного консультування), на яких базується технологія формування методичної компетентності майбутніх вихователів.

В організаційно-змістовному блоці визначено педагогічні умови, від яких залежить успішність освітнього процесу, спрямованого на формування методичної компетентності майбутніх вихователів: формування позитивної мотивації до оволодіння майбутньою професією; створення сприятливого освітнього середовища для розробки й використання студентами електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності; оновлення змісту методів та засобів фахової підготовки майбутніх вихователів.

Організаційно-змістовний блок розділено на три етапи: підготовчий, діяльнісний, оцінний.

Останній блок – результативний – передбачає аналіз динаміки сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів. Цей блок представлений комплексом компонентів (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), критеріїв (мотиваційно-ціннісний, інформаційний, діяльнісно-поведінковий, оцінний) та рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження дали змогу обґрунтувати пропозиції щодо

перспектив професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Зокрема, перспективними є розроблення теоретичних основ підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти з формування у них умінь застосовувати електронні освітні ресурси в практиці роботи закладів дошкільної освіти.

Аналіз дисертації засвідчує, що поставлені завдання розв'язано, мету наукового пошуку досягнуто.

Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, значною вибіркою респондентів, валідними методиками, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (219 найменувань, із яких 5 – іноземною мовою).

Робота містить 34 таблиці та 26 рисунків. Матеріали, що представлені в 12 додатках на 79 сторінках, доповнюють основний текст дисертації та підсилюють практичне значення роботи.

Проведений аналіз проблеми дослідження дав можливість здобувачці сформулювати достатньо обґрунтовані висновки до розділів та загальні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Високо оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висловити міркування, що вимагають окремих уточнень і пояснень:

1) вважаємо недостатньо обґрунтованою позицію авторки щодо тлумачення поняття «методична компетентність» через *сукупність знань, умінь та навичок*, а не через *здатність ефективно організовувати освітній процес*, хоча розгляд саме таких підходів до тлумачення цієї категорії

повною мірою подано в роботі;

2) структура методичної компетентності, з позицій авторки, з якою також погоджуємось, налічує чотири компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний), водночас у самому означенні авторка більшою мірою спирається на когнітивний і діяльнісний компоненти (ті ж знання, уміння й навички), і не згадує про рефлексивний та мотиваційний компоненти або їхні характеристики чи показники;

3) означення «ЕОР» містить слова «...представлені у відкритому доступі». Вважаємо, що це не є визначальною характеристикою електронних освітніх ресурсів, оскільки вони можуть мати і пропрієтарний (закритий, ліцензійний) характер;

4) вважаємо, що доцільним було б розміщення в додатках аналізованих ОПП, на які в тексті роботи надані посилання, але які можуть через деякий час стати неактивними;

5) серед важливих результатів роботи бачиться «Професіограма вихователя дітей шкільного віку», який не зазначено ні в науковій новизні, ні в практичному значенні до роботи;

6) відкритою залишається позиція авторки щодо кількісної характеристики рівня сформованості методичної компетентності за окремими критеріями та загалом – чому береться середнє арифметичне з усіх показників і не проводиться експертна оцінки ваги кожного з показників чи кожного з критеріїв?

7) вважаємо некоректними підписи до окремих рисунків: рис.2.1 названо «Порівняльний аналіз...», але на самому рисунку подано діаграму; рис.3.1 і 3.2 названі «Характеристика респондентів...», але на рисунках також наведено діаграми, які характеризують розподіл респондентів;

8) таблиці 1.1, 1.2 без зменшення загальності висновків можна було перенести у додатки.

Водночас висловлені зауваження, побажання і дискусійні думки не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертації, що вносить

певний вклад у розробку проблеми формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами електронних освітніх ресурсів.

Отже, логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційній роботі цілісності, повноти, завершеності. Робота має теоретичне і практичне значення, оскільки отримані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть використовуватись у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167), що дає підстави для присудження **Демченко Марині Олександрівні** наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри інформатики
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

О. В. Семеніхіна

